

KRÁLOVNIČKY NA HANÁCKÉM SLOVÁCKU

Jan Blažek, Národní ústav lidové kultury, Strážnice

Královničko, královno, král na tě volá, abys k němu přišla,
nebyla tak pyšná, jako su sama.

Přechodnou oblastí hanácké Slovácko bylo donedávna chápáno území asi o 40 obcích v okresech Břeclav, Hodonín a Vyškov.¹ Zejména s ohledem na oděvní kulturu je oblast dělena na severní a jižní část.² V dosavadní literatuře Jakub Vrbas upozornil na výskyt královských obyčejů ve Věteřově, Dušan Holý v Brumovicích, Zdenka Jelínková v Násedlovicích, Želeticích/Nenkovicích a Velkých Pavlovicích. Díky bádání v Etnologickém ústavu Akademie věd ČR (pracoviště Brno) a rešerším pro práce o královničkách na Brněnsku, Tišnovsku a Velkobítešsku jsme našli neznámé prameny, které informují nejen o původní podobě obyčeje, ale i o počátku druhé existence, v obou případech sahajících už do osmdesátých let 19. století. Cílem studie je zmíněné prameny (rukopisy a periodický tisk), literaturu, příp. elektronické informační zdroje (bližší údaje o informátorech sběratelů z matrik, sčítacích operátů a z pozůstalostí), materiály z folklorního hnutí a vzpomínky informátorů vytěžít a zanalyzovat tak, aby čtenáři poskytl dosud chybějící komplexní náhled na hanáckoslovácké královničky.

Královské obyčeje dívek

Královským obyčejům dívek se zde soustavněji věnovala pouze etnochoreoložka Z. Jelínková. Její studie v prvním sborníku příspěvků z konference Subkomise pro lidové obyčeje Mezinárodní komise pro studium lidové kultury v Karpatech,³ která je podstatným zdrojem slovníkového hesla (královské obyčeje) v Národopisné encyklopedii Čech, Moravy a Slezska,⁴ směřovala k nerealizované monografii o moravských královničkách.⁵

Primát v nejstarší zprávě o královničkách v kraji hanáckých Slováků zatím drží učitel na I. slovanském gymnáziu v Brně František Bartoš. Ten si při svém výzkumu pro Dialektologii moravskou 19. října 1883 (nebo 1884) od informátora ze Stavěšic poznačil: „V *Nenkovicích* ,královničky.“⁶ Z toho můžeme odůvodnit pouze to, že na rozdíl od Stavěšic v Nenkovicích patrně ještě v roce výzkumu obchůzka proběhla.

Další zprávu zaslala manželka velkostatkáře v Ořechovičkách Lucie Bakešová redakci olomouckých novin, které v prosinci 1888 uveřejnily mimo jiné: „*Také sděleno nám, že v Šitbořicích u Klobouk [...] tančí doposud královničky ještě – arcit' juž ne tak složité a pěkně jak v době starší.*“⁷ Ve stejné době si posteskla páteru Ignátu Wurmovi, členu Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci: „*Jen kdybych mohla do těch Šitbořic. Kusá chce jeti ssebou [...]*“⁸ Julie Kusá-Fantová se v té době angažovala v Brně v ženském vzdělávacím spolku Vesna.⁹ Kvůli tehdejší horší dostupnosti Šitbořic a zároveň zaneprázdněnosti L. Bakešové k výzkumu šitbořických královniček patrně nikdy nedošlo.

Krátkou zmínku o výskytu obyčeje v Kloboukách u Brna zaslal anonymní dopisovatel zmíněného deníku: „*Vždyť i v Kloboukách žijí pamětníci, že i zde tančívány královničky.*“¹⁰ Zde tedy zanikl nejpozději v osmdesátých letech 19. století.

Věteřovský rodák Antonín Elzner, od února 1896 v Ostrovánkách,¹¹ mezi lety 1914 a 1920 v kronice zanesl mezi festivitami výročního obyčejového cyklu mimo jiné: „*Královnu strójit. V pondělí svatodušní ve Věteřově, odpoledne, svobodná děvčata sešla se v Jablůnce u lesa a strojila Královnu. [Dívky] uřežaly v lese čtyry stromky silné jako ruka, položily je na zem, pěkné turecké šátky na ně prostřely a uvázaly, na šátky přišily obraz svatý jako vrata,*

to zdvihly, čtyry to nesly[.] Jedna předzpěvovala mariánskou píseň, průvod šel přes Dědinu, k Bílé kapliče[.] Zde se pomodlily, pak Královnu, čili ty březové stromky, odstrojily. Stromky postavily ku kapliče a šly domů[.] Byla to slavnost svobodných, jméno strójit Královnu, roku 1890 slavila se ještě, teď již ne.¹²

Dosud jediné publikované informace o obyčejí ve Věteřově pocházely z pera učitele ve Ždánicích Jakuba Vrbase: „do roku 1896¹³ [...] Utála v lese několik břízek, svázala je tureckými šátky v nosítka, na která položila březku – Královnu – oblečenu v kroj a přikryla ji šátky. Potom děvčata nesla na ramenou Královnu do dědiny za zpěvu starodávných písní;¹⁴ v dědině přidávali se k nim chasníci a na konci osady za stara gajdoš s houslistou, později hudebníci. Pod dědinou mládež odstrojila Královnu i nosítka, postavila březky v jehlan a pak tancovala kolem něho.¹⁵ Informaci o vrbových větvích v rukou účastnic průvodu, kterou Antonín Václavík ke zprávě připojil,¹⁶ je podle našeho názoru doplňkem vycházejícím z poznatku L. Bakešové.¹⁷ Z. Jelínková starodávnými písněmi chápala písně obřadní, jmenovitě základní králenkou píseň Královnička, královna – Vyletěl sokol,¹⁸ což zpráva A. Elznera relativizuje. J. Vrba dále uvádí, že se v obci také nejdéle ze Ždánicka udrželo honění krále, A. Elzner to zpřesňuje: „Ten deň za stara hledali, honili krále, zvyk tento již před 80 roky se ztratíl[.]“¹⁹ To by znamenalo, že honění či hledání krále na Ždánicku zaniklo už ve třicátých letech 19. století a strojení královny mělo o šest dekad delší životnost.

Díky ochotě Františky Kyselkové sbírat lidové písně v širším okolí Kyjova i v důchodovém věku se z hanáckého Slovácka do dnešních dní dochovaly více jak jednotlivé králenkové písně. Jelikož takové písně jsou hojně zastoupeny v jejich sběrech z jiných oblastí, jsme názoru, že se na ně, pod vlivem manželky jejího tchána, zmíněné L. Bakešové, svých zpěvaček ptávala.²⁰ V roce 1930 na Ždánicku zapsala takové písně ve dvou lokalitách. Dvě písně od Marie Hanákové z Násedlovic sběratelka opsala pro Státní ústav pro lidovou píseň (dále SÚLP) s drobnými zásahy do textů.²¹ Pořadí, v jakém je informátorka zazpívala, Olga Hrabalová zachovala při edičním zpracování.²² Informátorka (dívčím příjmením Bajak) se narodila 7. srpna 1847 v Násedlovicích,²³ v době zápisu nahlásila věk 84 let, ve skutečnosti to tedy bylo o 1–2 roky méně. Zemřela 17. února 1935.²⁴ F. Kyselková odevzdala SÚLP ještě čistopis králenkové písně, opět s upraveným textem²⁵ a publikovaný O. Hrabalovou.²⁶ Z pozůstalosti předané Ústavu pro etnografii a folkloristiku Československé akademie věd po úmrtí F. Kyselkové víme, že opět 84letá (jinde 82letá) zpěvačka Františka Spurná bezprostředně po písni Královničko, královno zazpívala píseň a popěvek,²⁷ jejichž opisy buď sběratelka nevyhotovila, nebo jen neodevzdala.²⁸ Zde poprvé je edičně zpracována jejich notosazba (byly opraveny zjevné chyby, upravena interpunkční znaménka a doplněna taktová předznamenání).

Tan-co-va-la ten-ká s ten-kú v za-hrá-dce pod ja-bloň-kú, tan-co-va-la klu-stá s klu-stú

v za-hra-dě pod ja-blu-škú. Dyž pro tu klu-stú je-li,

stří-br-ný vo-ze mě-li, dyž pro tu ten-kú je-li, že-le-zný vo-ze mě-li.

Má-me krá-le ne-dba-lé-ho a krá-lo-vnu ta-ky, ne-čcú nám už dě-la-ti, mu-sí-me na ně že-bra-ti.

Františka, roz. Pazdřerová, se narodila 2. června 1849 v Nenkovicích,²⁹ bylo jí tedy o 1–4 roky méně, než sběratelce uváděla. 12. listopadu 1873 se přivdala do Želetic.³⁰ Prvopisu písní předchází zápisy lokalizované do Želetic. Zkušená sběratelka zaznamenala místo, ve kterém se uplatňoval předmanželský repertoár informátorky, jen u jiné písně.³¹ F. Spurná zemřela 23. listopadu 1938.³² Předpokládáme-li, že Kyselkové informátorky písně znaly z vlastní účasti při obyčejí, upomínaly na stav z let 1855–1865. Z. Jelínková písně na základě Kyselkové nápisů „*Tanec Královničky*“ (až!) na čistopisech³³ chápala jako malou taneční suitu, vzhledem k jejich předpokládanému stáří a 2/4 taktu přirovnávala domnělé tance ke skočné ze zápisů Františka Sušila.³⁴ Jakákoli opora chybí následujícím dvěma tvrzením Z. Jelínkové. Svatodušní pondělí mohlo,³⁵ ovšem nemuselo být termínem královniček v Násedlovicích a „Želeticích“ (vlastně Nenkovicích). F. Kyselková zpravidla nezaznamenávala tempo písní, a ačkoli lze usuzovat, že třídobá píseň byla volnější a dvoudobá živější, nemůžeme, tak jako etnochoreoložka, konstatovat, že v obou lokalitách byla základní píseň Vyletěl sokol/Naša královna prvním ze dvou tanců.³⁶

Obměnu charakteristiky z Věteřova zjistil díky dotazníkovému výzkumu z roku 1966 zástupce ředitele a vedoucí národopisného oddělení Ústavu lidového umění, etnograf Josef Tomeš od Františka Markuse (nar. 8. dubna 1886)³⁷ a kronikáře Bedřicha Blahutky, patrně vyplňovatele (nar. 1905),³⁸ z nichž první ještě do svých desíti let mohl poslední průvody vidět: „*Ještě koncem minulého století chodily na Svatodušní svátky po obci královničky. Měly čtyřmi šátky svázané břízky a na jejich vrcholu byl obrázek P. Marie. S tím chodily po domech a potom břízky postavily ke kapliče. Obšrněji tento zvyk popsat už nikdo nedovede.*“³⁹ Tři informátoři ze Žarošic narození mezi lety 1874 a 1912 si již obchůzku nepamatovali.⁴⁰

Studentky etnografie Univerzity J. E. Purkyně Ludmila Kohútová a Helena Ježková v roce 1976 v Brumovicích u Marie Gazdové (nar. 11. ledna 1895)⁴¹ zapsaly text písně Vyletěl sokol a pořídily magnetofonový záznam, který transkriboval Dušan Holý. Ten text opravil a píseň zařadil do přílohy své kapitoly v etnograficko-folkloristické monografii obce.⁴² První čtyři takty jsou melodickým variantem písně Smrtná neděle,⁴³ pátý až osmý potom písně Vyletěl sokol zapsané F. Sušilem.⁴⁴ Etnomuzikolog zmínil ještě jednu královskou píseň,⁴⁵ ta se ovšem nenačítá mezi rukopisnými záznamy z výzkumu.⁴⁶ Je zajímavé, že se o obyčejí nezmínil brumovický rodák Jan Herben.⁴⁷

Z. Jelínková upozornila na výzkum učitelky Aleny Cendelinové kolem roku 1980 u Kateřiny Hiclové,⁴⁸ roz. Hadlíkové (nar. 16. dubna 1897 ve Velkých Pavlovicích).⁴⁹ Pisatelka měla s největší pravděpodobností k dispozici pouze text písně, připojila

Kateřina Hiclová, Velké Pavlovice, nedatováno. Foto autor neznámý. Soukromý archiv Richarda Hicla.

komentáře vycházející z poznatků z jiných lokalit⁵⁰ a popis obyčejů převzala z Bartošova textu o Podluží.⁵¹ V přiškolených Němčičkách se zpívala píseň s králenskou tematikou při průvodu na Smrtnou neděli,⁵² ovšem etnografka Eva Večerková zapsala k této příležitosti od K. Hiclové píseň Smrtná neděle.⁵³ Je tedy pravděpodobné, že před první světovou válkou doznívala ve Velkých Pavlovicích poslední vývojová fáze králenského obyčejů. Opět je zajímavé, že jej nezmínila Augusta Šebestová.⁵⁴

Krá-lo-věn-ko, krá-lo-vná, král te-be vo - lá, a-bys k ně-mu při - šla, ne-by-la tak
 py - šná, sa-ma je-di - ná. Já k ně-mu ne - pů - jdu, pro-to py-šná bu - du,
 pro můj zla-tý roh. Je - den je bí - lý, dru-hý je če - rve - ný, tře-tí je zla - ce - ný,
 čtvr - tý je zla - tý, do pů - li o - dra - tý. Da - la ma-ku, da - la hra-chu,
 da - la su-čých hru - šek, a - by sme se po-scho-va - ly do ci-zích po - du - šek.

Již dříve jsme upozornili na to, že záznamy Jaroslava Palliardiho na Znojemsku Z. Jelínková mylně lokalizovala na hanácké Slovácko.⁵⁵ Táž později spojovala jednoduchý taneční projev mimo jiné s obyčejem ve Velkých Pavlovicích, což nemáme doloženo, a také v Nenkovicích, o kterých jsme se od ní v této souvislosti nikde jinde nedočetli.⁵⁶

Druhá existence, tzv. „Královničky“, folklorní hnutí posledních 40 let

V únoru 1889 vrcholily přípravy k vydání klavírních úprav Františka Xavera Bakeše a jeho manželkou Lucií sestavené taneční suity nazývané také „orechovské“ královničky.⁵⁷ Karel Sigmund Haberský informoval dopisem L. Bakešovou o předvedení královniček ve Žďanicích 8. srpna 1889.⁵⁸

V úvodních částech této studie citovaný dopis L. Bakešové I. Wurmovi z přelomu února a března 1889 pokračoval následovně: „... paní Wurmová chce bychom zajely do Klobouk a tam nacvičily Královni[čky] v letě.“⁵⁹ Nejistili jsme doklad o tom, že by propagátorka vlastního pásma do Klobouk doopravdy zavítala, nicméně denní tisk v srpnu téhož roku uveřejnil přinejmenším dvě pozvánky⁶⁰ a následující reportáž: „Tedy ty naše tiché Klobouky přece náležejí v řadu prvních míst moravských, kde rozkošný národní tanec ‚Královničky‘ znovu v život uveden byl. Příčiněním paní Hildy Wurmové, choti generálního zástupce banky Slavie, nadchnuto množství nejpůvabnějších našich dívek jak městského, tak selského stavu pro podniknutí těžké zajisté úlohy, zmíněný tanec provést v oné přesnosti, jak ho vidívaly pramáti naše v minulých stoletích. [...] Paní Wurmová získala národního učitele p. Novotného, který s největší horlivostí zpěvy královniček s dívkami cvičil. Dne 11. měly královničky při lesním výletu předvedeny býti. Pro nepříznivé počasí musel však celý výlet odložen býti na neděli 18. srpna. [...] v určitý čas průvodu spustil se liják, jenž šmahem veškeré naděje na provedení programu

zničil. To však vše neodstrašilo, jak pořadatele, tak úplně připravené královničky, že jakmile slunce znovu se ukázalo, na náměstí samém na kvap taneční kolo upravily, [...] vše v nejlepší náladě ku provedení programu se skupilo. Velké zástupy obyvatelstva jak klobouckého tak i přespolního plnily náměstí, když královničky za dojmavého zpěvu: ‚Neseme, neseme májíček‘ do kola zavítaly, a pod řízením paní Wurmo[v]é své tance ve vzorném pořádku a s graciosností provedly. Obecenstvo bylo s přednesením královniček nejen úplně spokojeno, ba namnoze až k slzím dojata. Kloboucký, nad míru malebný kroj oněch 46 tanečnic přirozeným způsobem zvýšil efekt provedení v míře neobyčejné, při které příležitosti budiž mimochodem podotknuto, že kroj tento původně vyhlídnut byl pro prvé předvedení královniček v Brně, a jen pro jeho nádheru a drahocennost bylo od tohoto úmyslu upuštěno. [...] Provedení [...] tanců přispěje v Kloboucích a okolí zajisté k tomu, že obliba starých těchto tanců se obnoví [...] O provedení královniček nemalých zásluh sobě získal též starosta pan Čičatka a rodina Bazalova.⁶¹ Ono další předvedení⁶² proběhlo v srpnu 1892 v přítomnosti pozdějšího prezidenta francouzské republiky Félix Faurea: „K. J. Bukovanský. R. 1892 pořádal národopisnou výstavu v Kloboukách u Brna a pozval na ni také všechny hodnostáře francouzské, kteří právě dleli v Kloboukách [...] Hned na to dávány ‚Královničky‘, ve kterých tančilo 52 děvčat ve krásných národních krojích. ‚Královničky‘ vysoké hosty velmi zajímaly a zvláště se jim líbil vysoký ‚král‘ (17leté děvče), který hned po produkci zmizel a po němž se pp. Francouzi mnohokrát poptávali. Hosté [...] tančili s ‚královničkami‘ několikrát na náměstí, u máje.“⁶³

Děvčata z Kobyly zatančila Královničky, staré národní tance obřadní se zpěvy na národní slavnosti 23. června 1895 v zahradních místnostech hostince „U zlatého lva“ v domácí obci.⁶⁴

Tento a další datovaný doklad předvedení královniček dělí dlouhých 18 let. Upozornila na něj nedávna zajímavá kniha s fotografiemi ilustrujícími lidovou kulturu a etnokulturní tradice Bošovic. Patrně poprvé v ní byla publikována i skupinová fotografie účastnic vystoupení z léta 1913.⁶⁵ Autor sice na stránce uvedl dataci 1910, ale při určování zachycených osob⁶⁶ mu zúčastněná tanečnice, narozená v roce 1899, řekla: „To mně bylo, myslím, 14 let.“⁶⁷ Právě v první polovině roku 1913 vyšla popularizační edice tanců z Čech a Moravy,⁶⁸ která obsahovala noty a popisy „ořechovských“ královniček⁶⁹ a nejspíš se dostala do rukou navičovatelky Marie Fišerové. Dívky tančily u lesa v blízkosti dvora, později osady, s názvem Svata.

Královničky, Bošovice 1913. Foto patrně F. Fišer st. Soukromý archiv Jaroslava Šimandla.

Byli jsme informováni o tom, že královničky v Žarošicích tančila Marie Gallová, roz. Krupičková (narozena 22. ledna 1900).⁷⁰ Šlo by o dobu před první světovou válkou, ovšem na základě toho, že obyčej při svých výzkumech už nezachytili etnografové J. Tomeš (viz výše) ani Václav Frolec,⁷¹ si i zde dovolíme klonit se spíše k provedení „ořechovských“ královniček.

V soukromém držení v Krumvíři se nacházela fotografie (asi z 1. třetiny 20. století) dívek ustrojených ke královničkám v bílých sukních a baldachýnem z tureckého šátku.⁷²

19. dubna 1924 se konaly dětské radovánky ve Ždánicích, při kterých žákyně 5. třídy provedly královničky.⁷³ Jako v Bošovicích se podkladem mohlo stát další vydání edice tanců a her.⁷⁴ Do třetice vyšla popularizační tiskovina s „ořechovskými“ královničkami roku 1928,⁷⁵ kdy byly tančeny v rámci oslavy „Dožinku“ 19. srpna ve Velkých Hostěrádkách.⁷⁶

Učitel Jiří Bábíček, od roku 1960 ve Věteřově,⁷⁷ znal královničky z Milotic (z nich píseň Pojedem do mlýna z dětství od stařenky), odkud pocházel a kde je tančila jeho sestra. Získal brožurku,⁷⁸ v níž byly přetištěny „ořechovské“ královničky z některého z vydání Národních tanců ve výchově tělesné.⁷⁹ Číslo navčičované opakovaně⁸⁰ bylo mimo jiné navrženo do programu slavnosti Kraj beze stínu 1977, nakonec tomu tak bylo tamtéž 15. června 1986, kdy je tančily děti z Věteřova a Archlebova při ZŠ Archlebov v doprovodu cimbálové muziky při SKP Ždánice. Při téže příležitosti byl také národopisným souborem Vonička při ZŠ Velké Pavlovice předveden průvod dívek rekonstruující výše uvedený obyčej. Už 11. června 1983 předvedl národopisný soubor Palavánek při KZ Dolní Věstonice královničky nazvané původně „z Rakvic“⁸¹ rodiště učitelky a vedoucí souboru Zlatislavy Krůzové, a dále patrně jen dle krojového ustrojení ve fondu souboru, v průvodním slovu uvedené jako „z Násedlovic“.⁸² Z. Jelínková předtím poskytla Z. Krůzové opisy tří písní z výše uvedených sběrů F. Kyselkové. Vedoucí doplnila píseň z Nenkovic o tři sloky z jejích textových variant, připojila „českou“ píseň Hořela lipka a „slováckou“ Ztratila sem fěrtúšek.⁸³ K repríze došlo za dva týdny na MFF Strážnice v pořadu Děti a výroční obyčej, ze které se dochoval audiozáznam⁸⁴ a němý černobílý záznam příchodu (královny v kroji stárky z Rakvic jdoucí v čele s opentlenou březovou větví, menší dívky s věnečkem na hlavě, čtveřicí dívek nesoucí turecký šátek a párů dívek v krojích) v doprovodu dětské cimbálové muziky a postavení jehlanu uprostřed pódia v délce asi půl minuty.⁸⁵ Královnu a další dívky již s „korunami“ na hlavách dokumentuje fotografie z vystoupení v roce 1984.⁸⁶ Jitka Staňková opatřila pozdější fotografii z Dolních Věstonic, pořázenou Ludvíkem Baranem, popiskou s chybami a již dlouho neplatnými informacemi.⁸⁷ Interpretace tří výše uvedených králenkých písní obsahuje CD Aj v Mikulově sa zpívá (2006). Pásmo bylo v repertoáru souboru i před pandemií koronaviru.⁸⁸ Videozáznam vystoupení souboru 9. května 2015 na festivalu Setkání pod Taneční horou,⁸⁹ resp. rekonstrukce tanců na písně z Násedlovic, byly z větší části převzaty dětským folklorním souborem Krajčárek, který s nimi a základními králenkými písněmi z Brumovic a Nenkovic vystoupil 14. května 2016 na festivalu Májové notování v domovských Hustopečích. „Ořechovské“ královničky v roce 2016 nastudoval i dětský folklorní soubor Laštověnka ze Žarošic.⁹⁰

Závěr

Podarilo se nám doplnit informace o královničkách vyskytujících se především v severní části hanáckého Slovácka. Nalezli jsme dvě zprávy z brněnského Kloboucka, tři doklady ze Ždánicka byly již známy, v jednom případě se podařilo upřesnit lokalizaci královniček. Až na jeden doklad z Velkých Pavlovic v mezním období tradiční formy obyčej postrádáme doklady z jižní části oblasti. Snad je to signálem toho, že zde měl obyčej kratší životnost.

Bohužel zatím se je nepodařilo dohledat, a tedy postrádáme zmínky i ikonografické doklady o ustrojení akterek.

Výskyt královniček v druhé existenci je nerovnoměrně rozložen od srpna 1889 do minulé dekády. Do sedmdesátých let šlo o ohlasy popularizačních tiskovin vycházejících z prací manželů Bakešových. Vlivem Z. Jelínkové byly interpretovány i lokální formy obyčeje, zejména v osmdesátých letech 20. století, kdy folklorní hnutí na hanáckém Slovácku dosáhlo vrcholu. Ani v rámci folklorismu se královničky nedočkaly takové odezvy jako v sousedních oblastech Brněnska a kyjovského Dolňácka (5–7 zjištěných předvedení v době před zakládáním dětských folklorních kolektivů).

Poznámky:

- 1 rj [Richard Jeřábek]. hanácké Slovácko. In: Brouček, Stanislav a Jeřábek, Richard, eds. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 2. svazek, Věcná část*. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 240–241. Od 2. poloviny 20. století se k oblasti postupně hlásí obyvatelé novoosídlenec-kých obcí Zaječí, Přitluky, Hustopeče, Popice ad.
- 2 NEZHODOVÁ, Soňa. Hanácké Slovácko a jeho slavnostní kroj. In: Nezhodová, Soňa et al. *Rekonstrukce slavnostního kroje a možnosti její aplikace v praxi: hanácké Slovácko, jeho tradiční oděvní kultura, současnost: příspěvky z konference*. Hustopeče: Město Hustopeče, 2009, s. 30.
- 3 JELÍNKOVÁ, Zdenka. Dětské průvody a obchůzky jarního cyklu. In: Tarcalová, Ludmila, ed. *Slavnostní průvody*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 1994, s. 77–96.
- 4 zm [Zdeněk Mišurec]. Královské obyčeje. In: Brouček, Stanislav a Jeřábek, Richard, eds. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 2. svazek, Věcná část*. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 426–427.
- 5 BLAŽEK, Jan. *Královničky na Brněnsku*. Diplomová práce. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2019, s. 11.
- 6 Moravský zemský archiv (dále MZA), G 33, kart. 7, sešit 40, fol. 23.
- 7 L. [Lucie Bakešová] Královničky a jejich tance. *Selské listy. Politicko-hospodářský organ* 5, 1888, č. 101 z 21. 12., s. [2]. Informaci se dověděla patrně od učitele v sousedních Syrovicích Pavla Sedláka, který učil do roku 1885 v Šitbořicích. Srovnej HLAVÁČEK, Petr. Proměny jihomoravských kantorů v 2. polovině 19. století. Část II. osoby. *Jižní Morava* 52, 2016, č. 55, s. 278.
- 8 Vlastivědné muzeum Olomouc (dále VMO), Historický archiv, 27. Wurm Ignát, karton 1, korespondence a/ přijatá, nedatovaný dopis Lucie Bakešové. Srovnej BLAŽEK, Jan. *Královničky na Brněnsku*. c. d., s. 25.
- 9 KEPRTOVÁ, Lucie. *Královničky – historie a současnost*. Magisterská diplomová práce. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2006, s. 13.
- 10 Dopisy. Z Klobouk brněnských. *Moravská orlice* (dále MO) 27, 1889, č. 191 z 22. 8., s. [4].
- 11 Matrika. [online]. [cit. 2022-10-04]. Dostupné z: <https://www.mza.cz/actapublica/matrika/detail/9919?image=216000010-000253-003372-000000-005582-000000-00-B02554-01640.jp2>.
- 12 Státní okresní archiv (dále SOkA) Hodonín, Archiv obce Ostrovánky, i. č. 37, Pamětní kniha obce Ostrovánek, fol. 17. Byly opraveny pravopisné chyby a interpunkce.
- 13 Shoda roku, kdy se A. Elzner oženil mimo Věteřov s rokem, jímž je ohraničeno tamější strojení královny, by mohla prozrazovat, že Vrbasovým informátorem byl právě A. Elzner.
- 14 Mohlo být myšleno mariánských, nebo i lidová královská píseň.
- 15 VRBAS, Jakub. *Ždánsko: zeměpisný a dějepisný popis*. Ždánice: Jakub Vrbas, 1930, s. 76–77. Bylo by jistě zajímavé, kdyby „za stara“ ve Věteřově měli místního gajdoše, což už při výzkumu muzikantů a kapel v šedesátých letech 20. století na Kyjovsku a Hodonínsku Milada Bimková pro Ústav pro etnografii a folkloristiku Československé akademie věd nezjistila. Dokumentační sbírky a fondy Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i., Praha, detašované pracoviště Brno (dále EÚB), sign. V 32, složka 10. Pamětníci, kromě spoluobčana Svobody i Výletovi ze Strážovic, za jejichž dětství údajně už na nástroj nehrál, vzpomínali na posledního gajdoše Ždánicka Havla Hradečného (1837–1910) ze Želetic. EÚB, sign. V 32, složka 9, Strážovice, s. 5. EÚB, sign. V 32, složka 12, Želetice, s. 1, 4, 7,

10. Srovnej BIMKOVÁ, Milada. Gajdoši a harfeníci v 19. století na Hodonínsku. *Jižní Morava* 7, 1971, s. 211.
- 16 VÁCLAVÍK, Antonín. *Výroční obyčej a lidové umění*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959, s. 142.
- 17 BAKEŠOVÁ, Lucie. Královničky. *Obzor* 12, 1889, č. 12 z 20. 6., s. 180.
- 18 JELÍNKOVÁ, Zdenka. Dětské průvody a obchůzky jarního cyklu. In: Tarcalová, Ludmila, ed. *Slavnostní průvody*. c. d., s. 91
- 19 SOKA Hodonín, Archiv obce Ostrovánky, i. č. 37, Pamětní kniha obce Ostrovánek, fol. 17.
- 20 BLAŽEK, Jan. *Královničky z Tišnovska a Velkobítešska*. Rukopis, 2022.
- 21 Zapsaná slova: zahradě, jabloňku, tancuje; jednoho. EÚB, sign. A 296/10; A 975/131.
- 22 HRABALOVÁ, Olga. *Lidové písně z Kyjovska a Ždánicka*. Sv. 1. Kyjov: Město Kyjov, 1998, s. 794–796.
- 23 Matrika. [online]. [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <https://www.mza.cz/actapublica/matrika/detail/5391?image=216000010-000253-003372-000000-006022-000000-00-B06219-01390.jp2>.
- 24 Obecní úřad Žarošice, Matriční kniha zemřelých Násedlovice, 1920–1949.
- 25 Zapsaná slova: královna, a on, namlúval, tu, růžovým věnčeku, objímal. EÚB, sign. A 297/41; A 975/121b.
- 26 HRABALOVÁ, Olga. *Lidové písně z Kyjovska a Ždánicka*. Sv. 1. c. d., s. 789.
- 27 EÚB, sign. A 975/122.
- 28 Neuvažujeme o tom, že by se v paměťové instituci nedochovaly.
- 29 Matrika. [online]. [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <https://www.mza.cz/actapublica/matrika/detail/5419?image=216000010-000253-003372-000000-006065-000000-00-B06743-00980.jp2>.
- 30 Matrika. [online]. [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <https://www.mza.cz/actapublica/matrika/detail/5424?image=216000010-000253-003372-000000-006073-000000-00-B06746-00620.jp2>.
- 31 HRABALOVÁ, Olga. *Lidové písně z Kyjovska a Ždánicka*. Sv. 2. Kyjov: Město Kyjov, 1998, s. 1352, 1433.
- 32 Městský úřad Kyjov, Kniha zemřelých Želetice 1905–1949, s. 80.
- 33 EÚB, sign. A 296/10; A 297/41. Srovnej HRABALOVÁ, Olga. *Lidové písně z Kyjovska a Ždánicka*. Sv. 1. c. d., s. 790.
- 34 JELÍNKOVÁ, Zdenka. Dětské průvody a obchůzky jarního cyklu. In: Tarcalová, Ludmila, ed. *Slavnostní průvody*. c. d., s. 82, 91. O skočné více JELÍNKOVÁ, Zdenka. *Lidový tanec v Brně a na Brněnsku v pramenech 19. století*. Brno: Městské kulturní středisko Stanislava Kostky Neumanna, 1980, s. 26–27.
- 35 JELÍNKOVÁ, Zdenka. Dětské průvody a obchůzky jarního cyklu. In: Tarcalová, Ludmila, ed. *Slavnostní průvody*. c. d., s. 90.
- 36 Národní ústav lidové kultury (dále NÚLK), osobní fond Zdenky Jelínkové, III. Vědecká, odborná a literární činnost původce fondu, kart. 18, Tance hanáckých Slováků na Kloboucku, Ždánsku, Brumovicku, Čejkovicku, Podivínsku a v okolí Kobylí a Velkých Pavlovic – rukopis příspěvku k semináři na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity Profil národopisného regionu: hanácké Slovácko, s. 4.
- 37 Matrika. [online]. [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <https://www.mza.cz/actapublica/matrika/detail/9926?image=216000010-000253-003372-000000-005949-000000-00-B02565-00130.jp2>.
- 38 Rodák z Bučovic, o něm: Úplné zobrazení titulu. [online]. [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: https://aleph.vkol.cz/F/?func=find-c&ccl_term=sys=000006808&local_base=svk04.
- 39 NÚLK, Odborná dokumentace, skupina Terénní výzkum, č. karty 23490/2009.
- 40 NÚLK, Odborná dokumentace, skupina Terénní výzkum, č. karty 25314/2009.
- 41 Matrika. [online]. [cit. 2022-09-02]. Dostupné z: <https://www.mza.cz/actapublica/matrika/detail/2479?image=216000010-000253-003370-000000-002389-000000-00-B08757-02260.jp2>.
- 42 HOLÝ, Dušan. Zpěvnost. In: Jeřábek, Richard a kol. *Proměny jihomoravské vesnice: (národopisné studie z Brumovic)*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1981, s. 154, 168. Neuedl metrorrytmickou formu písně aabba. EÚB, sign. A 1546/106.
- 43 EÚB, sign. A 459/30.

- 44 SUŠIL, František. *Moravské národní písně s nápěvy do textu vráďenými*. Brno: K. Winiker, [1860], s. 755.
- 45 HOLÝ, Dušan. c. d., s. 161.
- 46 EŮB, sign. A 1546.
- 47 HERBEN, Jan. *Moravské obrázky*. Praha: J. Otto, [1889]. Týž. *Do třetího i čtvrtého pokolení*. Praha: E. Šolc, 1919–1921. Týž. *Brumovice*. Praha: Družstevní práce, 1946.
- 48 JELÍNKOVÁ, Zdenka. Lidový tanec. In: Kordiovský, Emil a kol. *Město Velké Pavlovice: 2002*. Znojmo: pro Město Velké Pavlovice vydalo nakl. FPO, 2002, s. 279. Výzkum proběhl nejpozději roku 1986. Srovnej NŮLK, osobní fond Zdenky Jelínkové, kart. 84, VI. Organizace festivalů a národopisných pořadů, Kraj beze stínu Krumvíř, XI. Národopisné slavnosti 1986, program přehlídky dětských národopisných souborů.
- 49 Matrika. [online]. [cit. 2022-09-05]. Dostupné z: <https://www.mza.cz/actapublica/matrika/detail/9908?image=216000010-000253-003370-000000-003601-000000-00-B03026-01920.jp2>.
- 50 Její pokus o rekonstrukci písně neodpovídá přepisu nahrávky na audiokazetě. Soukromý archiv Aleny Cendelinové, Královnička; Královnička, královna. Učitelka později upravila text písně a pro změnu počtu slabik i noty: A já k němu nepůjdu, proto pyšná budu, pro můj zlatý rod. Jeden je červený, druhý je zelený a ten třetí bílý a ten čtvrtý do půli odraný. Dala maku, dala hrachu, dala suchých hrušek, abysme se poschovaly do cizích podůšek.
- 51 Pomýlila si Pavlovice s Podlužím. BARTOŠ, František. *Naše děti. Jejich život v rodině, mezi sebou a v obci, jejich poesii, zábavy, hry i práce společné*. Brno: Josef Barvič, 1888, s. 307–308. Srovnej Týž. *Lid a národ: sebrané rozpravy národopisné a literární*. Svazek 2. Velké Meziříčí: J. F. Šašek, 1885, s. 34–35.
- 52 -JiHy- [Jiřina Hyclová]. Co byly páteřky. *Němčičské čtení* [4], 2002, č. 2, s. [6].
- 53 VEČERKOVÁ, Eva. Obřady, obyčeje a slavnosti. In: Kordiovský, Emil a kol. *Město Velké Pavlovice: 2002*. Znojmo: Pro Město Velké Pavlovice vydalo nakl. FPO, 2002, s. 231.
- 54 ŠEBESTOVÁ, Augusta. *Lidské dokumenty a jiné národopisné poznámky: z několika jihomoravských dědin*. Olomouc: Vlastenecký spolek muzejní, 1900, s. 236–240.
- 55 BLAŽEK, Jan. *Královničky na Brněnsku*. c. d., s. 72.
- 56 JELÍNKOVÁ, Zdenka. *Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska. Díl VII. část 3. Slovácko – Hanácké Slovácko, Podluží a tance moravských Chorvatů*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 1996, s. 11.
- 57 BLAŽEK, Jan. *Královničky na Brněnsku*. c. d., s. 66.
- 58 BEDNÁŘOVÁ, Věra. Zamyšlení nad královničkami. In: Grolich, Vratislav, red. *Sborník Okresního vlastivědného musea v Blansku*. [Blansko]: Okresní vlastivědné museum v Blansku, 1972, s. 75.
- 59 VMO. Historický archiv, 27. Wurm Ignát, karton 1, korespondence a/ přijatá, nedatovaný dopis L. Bakešové. Hildegarda Wurmová, manželka Josefa Wurma (viz následující citace z MO).
- 60 Denní zprávy. Z Klobouk u Brna. *Hlas. Noviny pro lid* 41, 1889, č. 181 z 9. 8., s. [3]. Srovnej Denní zprávy. Královničky v Kloboucích u Brna. MO 27, 1889, č. 181 z 9. 8., s. [3].
- 61 Dopisy. Z Klobouk brněnských. MO. c. d., s. [4]. O „prvním“ předvedení královniček v Brně viz BLAŽEK, Jan. *Královničky na Brněnsku*. c. d., s. 65. Nejnověji PAVLICOVÁ, Martina. The Image of Staged Folk Culture: From the Presentation of Traditions to a Staged Genre. *Národopisná revue* 31, 2021, č. 5, s. 25.
- 62 Denní a různé zprávy. Zemřelý prezident republiky francouzské Felix Faure [...] *Stráž. Orgán strany katolické národě na Západní Moravě* 1, 1899, č. 9 z 24. 2., s. [4]. Nešlo tedy o první předvedení, jak týdeník uvedl.
- 63 Z Ostravy a okolí. (Prezident republiky francouzské.) *Práce. Politický týdeník pro dělnictvo* 5, 1895, č. 5 z 3. 2., s. 7.
- 64 SOKa Břeclav se sídlem v Mikulově, Archiv obce Kobyly, NAD 90, Kronika obce 1857–1907, fol. 106.
- 65 ŠIMANDL, Jaroslav. *Bošovňáci, to sú chlapani...* Bošovice: Podvalák Bošovice, 2022, s. 14.
- 66 Zleva: Jaroslav Fišer (1. 1. 1906 – 18. 9. 1980), ?, ?, dcera sedláka Josefa Tomanová (9. 1. 1900 – 30. 5. 1981), provd. Šindelářová, dcera dělníka na velkostatku Marie Misařová (nar. 23. 2. 1899), ?,

- dceru sladovníka Marie Horáčková (16. 2. 1901 – 24. 12. 1995), provd. Figránová, ?, ?, dcera pracovníka chemicko-lučební továrny Marie Tomanová (20. 5. 1899 – 11. 7. 1948), provd. Holcová, dcera sedláka Marie Tauvinklová (2. 2. 1901 – 22. 8. 1935), provd. Matyášová, dcera továrního dělníka Anděla Žemlová (2. 9. 1898 – 26. 8. 1996), provd. Marková, dcera sedláka Emilie Nečasová (18. 3. 1899 – 6. 3. 1939), provd. Ondrůjová, dcera učitele Růžena Čížková (nar. 2. 4. 1898, tj. nejmladší z dcer, patrně odstěhovaná k únoru 1921), ?, dcera dělníka na velkostatku Filoména Červinková (29. 1. 1899 – 25. 5. 1968?), provd. Vidláková, dcera sedláka a koláře Terezie (31. 3. 1899 – 16. 12. 1945) nebo Anežka (nar. 6. 1. 1901) Zahradníčková, dcera sedláka Františka Šlesingerová (nar. 7. 11. 1899), provd. Svozílková, ?, dcera dělníka na velkostatku Žofie Jakubcová (nar. 6. 5. 1899), provd. Zámrská, ?, dcery sedláků Anna Drkalová (4. 1. 1899 – 22. 4. 1977), provd. Mrázková, Růžena Hamanová (9. 2. 1899 – 4. 6. 1990), provd. Marková, Františka Valentová (nar. 3. 3. 1899), provd. do Vídně, Marie Fišerová, manželka správce/účetního velkostatku v Bošovicích (4. 2. 1872 – 10. 1. 1970), dcera dělníka na velkostatku Hermína Červinková (16. 9. 1899–1985), provd. Mácová. Blíže neurčených je osm dívek a dáma vlevo.
- 67 J. Š. (*1948).
- 68 SULA [Pavel]. Národní tance ve výchově tělesné (81 tanců nár. s obrázky, nápěvy a návodem pro učitele). *Volná škola. Školská revue pro širší vrstvy. Příloha „Volné myšlenky“* 9, 1913, seš. 3 z 1. 7., s. 46–47.
- 69 OHAŇKOVÁ, Krista a POŠ, Jaroslav. *Národní tance ve výchově tělesné: 81 národních tanečků, doprovázených obrázky, nápěvy a methodickým návodem pro učitele*. Vyd. 1. Lysá nad Labem: A. Holub, [1913], s. 93–101.
- 70 F. P. (nar. 1925), Archlebov.
- 71 FROLEC, Václav. Lidová kultura. In: Frolec, Václav, ed. *Žarošice: minulost a současnost vesnice v oblasti Ždánického lesa*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1986, s. 195.
- 72 J. T. (*1982), Strážnice.
- 73 SOKA Hodonín, Národní škola Ždánice, i. č. 4, [Pokračování kroniky obecné školy ve Ždánicích]. Srovnej Pokračování kroniky obecné školy ve Ždánicích 1900–1940, 1945–1949 PRVNÍ SVAZEK 1900–1924. [online]. [cit. 2022-09-12]. Dostupné z: http://www.muzdanice.cz/assets/File.ashx?id_org=19496&id_dokumenty=2120.
- 74 OHAŇKOVÁ, Krista a POŠ, Jaroslav. *Národní tance ve výchově tělesné: 78 národních tanečků i her, doprovázených nápěvy, klavírními doprovody, obrázky a metodickým návodem pro učitele: k doplnění cviků prostných, pořadových i her mládeže pro školu i pro veřejné dětské a dorostenecké slavnosti*. Lysá nad Labem: Holub, 1923, s. 104–113.
- 75 OHAŇKOVÁ, Krista a POŠ, Jaroslav. *Národní tance ve výchově tělesné: 78 národních tanečků i her, doprovázených nápěvy, klavírními doprovody, obrázky a metodickým návodem pro učitele: k doplnění cviků prostných, pořadových i her mládeže pro školu i pro veřejné dětské a dorostenecké slavnosti*. Lysá nad Labem: Holub, 1928, s. 104–113.
- 76 SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, MNV Velké Hostěrádky, NAD 215, Kronika obce. 1921–1935. II. díl, s. 126. O slavnosti se nezmiňuje školní kronika, tanečnice byly s největší pravděpodobností starší než žákyně obecné školy ve Velkých Hostěrádkách.
- 77 KOLAŘÍKOVÁ, Hana. Místní knihovna. *Věteřský zpravodaj* 15, 2015, s. 4.
- 78 J. B. (1934–2018), Věteřov.
- 79 *Naše písničky: měsíčník pro výchovu mládeže zpěvem* 2, 1948, č. 6.
- 80 ABRAMUSZKINOVÁ PAVLÍKOVÁ, Eva. Císařské hody ve Věteřově a jejich proměna během 20. století. *Národopisná revue* 14, 2004, č. 3, s. 153.
- 81 NŮLK, osobní fond Zdenky Jelínkové, VI. Organizace festivalů a národopisných pořadů, kart. 84, Kraj beze stínu Krumvíř, Návrh scénáře pro „Kraj beze stínu“ 1977; VIII. Národopisné slavnosti 1983, dětský program; XI. Národopisné slavnosti 1986, program přehlídky dětských národopisných souborů a program. Srovnej PAJER, Jiří. Bylo se na co dívat. *Malovaný kraj* 19, 1983, č. 4, s. 14.
- 82 NŮLK, osobní fond Zdenky Jelínkové, III. Vědecká, odborná a literární činnost původce fondu, kart. 52, Materiály k pásmům souborů zpracovávajících folklor hanáckého Slovácka (Ždánice) i Slovácka (Pálava).

- 83 Z. K. (1938–2017), Mikulov. Srovnej Z repertoáru Palavánku: Královničky. *Malovaný kraj* 31, 1995, č. 2, s. 9.
- 84 XXXVIII. *Mezinárodní folkloristický festival Strážnice 1983. Programový sborník*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1983, s. 17, 18, 20. NÚLK, fond audio, i. č. 425, přír. č. 164/1988.
- 85 Národní ústav lidové kultury, fond video, i. č. 3703, přír. č. 15/2008, čas 4:16–4:48.
- 86 POLÁŠKOVÁ, Jana. Naše dětské soubory: Palavánek. [online]. [cit. 2022-09-23]. Dostupné z: <https://www.malovanykraj.cz/archiv/85-archiv/2020-3/983-polaskova-jana-nase-detske-soubory-palavank>.
- 87 STAŇKOVÁ, Jitka a BARAN, Ludvík. *České a slovenské lidové kroje*. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004, s. 121.
- 88 POLÁŠKOVÁ, Jana. Naše dětské soubory: Palavánek. *Malovaný kraj* 56, 2020, č. 3, s. 26.
- 89 Královnička – Palavánek. [online]. [cit. 2022-09-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=frjsOJYyIO4>
- 90 KACER, Jiří a KACEROVÁ, Susann. Dětský folklorní soubor Laštovenka. *Věstník Historicko-vlastivědného kroužku v Žarošicích* 25, 2016, s. 18.

Prameny:

- BLAŽEK, Jan. *Královničky na Brněnsku*. Diplomová práce. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2019.
- BLAŽEK, Jan. *Královničky z Tišnovska a Velkobíteška*. Rukopis, 2022.
Dokumentální sbírky a fondy Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i., Praha, detašované pracoviště Brno, sign. A 975/122, 131; sign. A 1546; sign. V 3², složky 9, 10, 12.
- KEPRTOVÁ, Lucie. *Královničky – historie a současnost*. Magisterská diplomová práce. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2006.
Městský úřad Kyjov, kniha zemřelých Želetice 1905–1949.
Moravský zemský archiv, G 33, kart. 7, sešit 40.
Moravský zemský archiv, G 66, kart. 1–4.
Národní ústav lidové kultury, fond audio, i. č. 425, přír. č. 164/1988.
Národní ústav lidové kultury, fond video, i. č. 3703, přír. č. 15/2008.
Národní ústav lidové kultury, Odborná dokumentace, skupina Terénní výzkum, č. karet 23490/2009, 25314/2009.
Národní ústav lidové kultury, osobní fond Zdenky Jelínkové, III. Vědecká, odborná a literární činnost původce fondu, kart. 18, Tance hanáckých Slováků na Kloboucku, Ždánsku, Brumovicku, Čejkovicku, Podivínsku a v okolí Kobyíl a Velkých Pavlovic – rukopis příspěvku k semináři na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity Profil národopisného regionu: hanácké Slovácko; kart. 52, Materiály k pásmům souborů zpracovávajících folklor hanáckého Slovácka (Ždáničan) i Slovácka (Pálava).
Národní ústav lidové kultury, osobní fond Zdenky Jelínkové, VI. Organizace festivalů a národopisných pořadů, kart. 84, Kraj beze stínu Krumvíř, Návrh scénáře pro „Kraj beze stínu“ 1977; VIII. Národopisné slavnosti 1983, dětský program; XI. Národopisné slavnosti 1986, program přehlídky dětských národopisných souborů a program.
Obecní úřad Žarošice, Matriční kniha zemřelých Násedlovice, 1920–1949.
Soukromý archiv Aleny Cendelínové, Královnička; Královnička, královná.
Soukromý archiv Jaroslava Šimandla, skupinová fotografie královniček v Bošovicích 1913. Foto patrně Filip Fišer st.
Soukromý archiv Richarda Hicla, fotografie Kateřiny Hiclové ve Velkých Pavlovicích, nedatováno. Foto autor neznámý.
Státní okresní archiv Břeclav se sídlem v Mikulově, MNV Velké Hostěrádky, NAD 215, Kronika obce. 1921–1935. II. díl.
Státní okresní archiv Břeclav se sídlem v Mikulově, Archiv obce Kobyíl, NAD 90, Kronika obce 1857–1907.
Státní okresní archiv Hodonín, Archiv obce Ostrovánky, i. č. 37, Pamětní kniha obce Ostrovánek.

Státní okresní archiv Hodonín, Národní škola Ždánice, i. č. 4, [Pokračování kroniky obecné školy ve Ždánicích].

Vlastivědné muzeum Olomouc, Historický archiv, 27. Wurm Ignát, karton 1, korespondence a/ přijatá, nedatovaný dopis Lucie Bakešové.

Seznam respondentů:

F. P. (nar. 1925), Archlebov.

J. B. (1934–2018), Věteřov.

J. Š. (nar. 1948).

J. T. (nar. 1982), Strážnice.

Z. K. (1938–2017), Mikulov.

Literatura:

ABRAMUSZKINOVÁ PAVLÍKOVÁ, Eva. Císařské hody ve Věteřově a jejich proměna během 20. století. *Národopisná revue* 14, 2004, č. 3, s. 147–153.

BAKEŠOVÁ, Lucie. Královničky. *Obzor* 12, 1889, č. 12 z 20. 6., s. 180–183.

BARTOŠ, František. *Lid a národ: sebrané rozpravy národopisné a literární*. Svazek 2. Velké Meziříčí: J. F. Šašek, 1885. 337 s.

BARTOŠ, František. *Naše děti. Jejich život v rodině, mezi sebou a v obci, jejich poesii, zábavy, hry i práce společné*. Brno: Josef Barvič, 1888. 310 s.

BEDNÁŘOVÁ, Věra. Zamyšlení nad královničkami. In: Grolich, Vratislav, red. *Sborník Okresního vlastivědného musea v Blansku*. [Blansko]: Okresní vlastivědné museum v Blansku, 1972, s. 73–81.

Denní a různé zprávy. Zemřelý prezident republiky francouzské Felix Faure [...] *Stráž. Orgán strany katolické národní na Západní Moravě* 1, 1899, č. 9 z 24. 2., s. [4].

Dopisy. Z Klobouk brněnských. *Moravská orlice* 27, 1889, č. 191 z 22. 8., s. [4].

FROLEC, Václav. Lidová kultura. In: Frolec, Václav, ed. *Žarošice: minulost a současnost vesnice v oblasti Ždánického lesa*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1986, s. 129–233.

HOLÝ, Dušan. Zpěvnost. In: Jeřábek, Richard a kol. *Proměny jihomoravské vesnice: (národopisné studie z Brumovic)*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1981, s. 153–174.

HRABALOVÁ, Olga. *Lidové písně z Kyjovska a Ždánicka*. Sv. 1. Kyjov: Město Kyjov, 1998. 951 s.

HRABALOVÁ, Olga. *Lidové písně z Kyjovska a Ždánicka*. Sv. 2. Kyjov: Město Kyjov, 1998, s. 953–1519.

JELÍNKOVÁ, Zdenka. *Lidový tanec v Brně a na Brněnsku v pramenech 19. století*. Brno: Městské kulturní středisko Stanislava Kostky Neumanna, 1980. 186 s.

JELÍNKOVÁ, Zdenka. Dětské průvody a obchůzky jarního cyklu. In: Tarcalová, Ludmila, ed. *Slavnostní průvody*. Uherské Hradiště: Slovácké muzeum, 1994, s. 77–96.

JELÍNKOVÁ, Zdenka. *Lidové tance z Čech, Moravy a Slezska. Díl VII. část 3. Slovácko – Hanácké Slovácko, Podluží a tance moravských Chorvatů*. Strážnice: Ústav lidové kultury, 1996. 111 s.

JELÍNKOVÁ, Zdenka. Lidový tanec. In: Kordiovský, Emil a kol. *Město Velké Pavlovice: 2002*. Znojmo: pro Město Velké Pavlovice vydalo nakl. FPO, 2002, s. 272–280.

-JiHy- [Jiřina Hyclová]. Co byly páteřky. *Němčičské čtení* [4], 2002, č. 2, s. [6].

KACER, Jiří a KACEROVÁ, Susann. Dětský folklorní soubor Laštověnka. *Věstník Historicko-vlastivědného kroužku v Žarošicích* 25, 2016, s. 18–20.

KOLAŘÍKOVÁ, Hana. Místní knihovna. *Věteřský zpravodaj* [9], 2015, č. 15 (1), s. 4.

Naše písničky: měsíčník pro výchovu mládeže zpěvem 2, 1948, č. 6.

L. [Lucie Bakešová] Královničky a jejich tance. *Selské listy. Politicko-hospodářský organ* 5, 1888, č. 101 z 21. 12., s. [2].

NEZHODOVÁ, Soňa. Hanácké Slovácko a jeho slavnostní kroj. In: Nezhodová, Soňa et al. *Rekonstrukce slavnostního kroje a možnosti její aplikace v praxi: hanácké Slovácko, jeho tradiční oděvní kultura, současnost: příspěvky z konference*. Hustopeče: Město Hustopeče, 2009, s. 7–30.

OHAŇKOVÁ, Krista a POŠ, Jaroslav. *Národní tance ve výchově tělesné: 81 národních tanečků, doprovázených obrázky, nápěvy a methodickým návodem pro učitele*. Lysá nad Labem: A. Holub, [1913]. 109 s.

- OHAŇKOVÁ, Krista a POŠ, Jaroslav. *Národní tance ve výchově tělesné: 78 národních tanečků i her, doprovázených nápěvy, klavírními doprovody, obrázky a metodickým návodem pro učitele: k doplnění cviků prostných, pořadových i her mládeže pro školu i pro veřejné dětské a dorostenecké slavnosti*. Lysá nad Labem: Holub, 1923. 123 s.
- OHAŇKOVÁ, Krista a POŠ, Jaroslav. *Národní tance ve výchově tělesné: 78 národních tanečků i her, doprovázených nápěvy, klavírními doprovody, obrázky a metodickým návodem pro učitele: k doplnění cviků prostných, pořadových i her mládeže pro školu i pro veřejné dětské a dorostenecké slavnosti*. Lysá nad Labem: Holub, 1928. 123 s.
- PAVLICOVÁ, Martina. The Image of Staged Folk Culture: From the Presentation of Traditions to a Staged Genre. *Národopisná revue* 31, 2021, č. 5, s. 21–31.
- POLÁŠKOVÁ, Jana. Naše dětské soubory: Palavánek. *Malovaný kraj* 56, 2020, č. 3, s. 26.
- rj [Richard Jeřábek]. hanácké Slovácko. In: Brouček, Stanislav a Jeřábek, Richard, eds. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 2. svazek, Věcná část*. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 240–241.
- STAŇKOVÁ, Jitka a BARAN, Ludvík. *České a slovenské lidové kroje*. Praha: Ottovo nakladatelství v divizi Cesty, 2004. 151 s.
- SULA [Pavel]. Národní tance ve výchově tělesné (81 tanců nár. s obrázky, nápěvy a návodem pro učitele). *Volná škola. Školská revue pro širší vrstvy. Příloha „Volné myšlenky“* 9, 1913, seš. 3 z 1. 7., s. 46–47.
- SUŠIL, František. *Moravské národní písně s nápěvy do textu vřaděnými*. Brno: K. Winiker, [1860]. 800 s.
- ŠEBESTOVÁ, Augusta. *Lidské dokumenty a jiné národopisné poznámky: z několika jihomoravských dědin*. Olomouc: Vlastenecký spolek muzejní, 1900. 289 s.
- ŠIMANDL, Jaroslav. *Bošovňáci, to sú chlapi...* Bošovice: Podvalák Bošovice, 2022. 177 s.
- VÁCLAVÍK, Antonín. *Výroční obyčeje a lidové umění*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959. 580 s.
- VEČERKOVÁ, Eva. Obřady, obyčeje a slavnosti. In: Kordiovský, Emil a kol. *Město Velké Pavlovice: 2002*. Znojmo: Pro Město Velké Pavlovice vydalo nakl. FPO, 2002, s. 227–246.
- VRBAS, Jakub. *Žďánsko: zeměpisný a dějepisný popis*. Žďánice: Jakub Vrbas, 1930. 622 s.
- XXXVIII. *Mezinárodní folkloristický festival Strážnice 1983. Programový sborník*. Strážnice: Ústav lidového umění, 1983. 46 s.
- zm [Zdeněk Mišurec]. Královské obyčeje. In: Brouček, Stanislav a Jeřábek, Richard, eds. *Lidová kultura: národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 2. svazek, Věcná část*. Praha: Mladá fronta, 2007, s. 425–427.
- Z Ostravy a okolí. (President republiky francouzské.) *Práce. Politický týdeník pro dělnictvo* 5, 1895, č. 5 z 3. 2., s. 7.
- Z repertoáru Palavánku: Královničky. *Malovaný kraj* 31, 1995, č. 2, s. 9.

Elektronické zdroje:

- Královnička-Palavánek*. [online]. Dostupné z: <https://youtu.be/frjsOJYyIO4>.
- Matrika. *Knihy narozených Brumovice 1853–1896*. [online]. Dostupné z: <https://www.mza.cz/actapublica/matrika/detail/2479?image=216000010-000253-003370-000000-002389-000000-00-B08757-02260.jp2>.
- Matrika. *Knihy narozených Násedlovice 1834–1850*. [online]. Dostupné z: <https://www.mza.cz/actapublica/matrika/detail/5391?image=216000010-000253-003372-000000-006022-000000-00-B06219-01390.jp2>.
- Matrika. *Knihy narozených Nenkovice 1823–1857*. [online]. Dostupné z: <https://www.mza.cz/actapublica/matrika/detail/5419?image=216000010-000253-003372-000000-006065-000000-00-B06743-00980.jp2>.
- Matrika. *Knihy narozených Velké Pavlovice 1879–1908*. [online]. Dostupné z: <https://www.mza.cz/actapublica/matrika/detail/9908?image=216000010-000253-003370-000000-003601-000000-00-B03026-01920.jp2>.

- Matrika. Kniha narozených Věteřov 1882–1909. [online]. Dostupné z: <https://www.mza.cz/acta-publica/matrika/detail/9926?image=21600010-000253-003372-000000-005949-000000-00-B02565-00130.jp2>.
- Matrika. Kniha oddaných Ostrovánky 1893–1934. [online]. Dostupné z: <https://www.mza.cz/acta-publica/matrika/detail/9919?image=21600010-000253-003372-000000-005582-000000-00-B02554-01640.jp2>.
- Matrika. Kniha oddaných Želetice 1857–1900. [online]. Dostupné z: <https://www.mza.cz/acta-publica/matrika/detail/5424?image=21600010-000253-003372-000000-006073-000000-00-B06746-00620.jp2>.
- POLÁŠKOVÁ, Jana. *Naše dětské soubory: Palavánek*. [online]. Dostupné z: <https://www.malovanykraj.cz/archiv/85-archiv/2020-3/983-polaskova-jana-nase-detske-soubory-palavaneek>.
- Úplné zobrazení titulu. [online]. Dostupné z: https://aleph.vkol.cz/F/?func=find-c&ccl_term=sys=000006808&local_base=svk04.

Mgr. Jan BLAŽEK (n. 1991), etnolog, pracovník Národního ústavu lidové kultury ve Strážnici. Ve svém odborném zájmu se věnuje výročnímu obyčejovému cyklu, národopisnému a folklornímu hnutí, Seznamu nemateriálních statků tradiční lidové kultury ČR a Úmluvě o zachování nemateriálního kulturního dědictví lidstva.

Little Queens in Hanakian Slovakia

Abstract

In the existing literature the occurrence of the phenomenon was described by Jakub Vrba in Věteřov, Zdenka Jelínková in Násedlovice, Želetice/Nenkovice and Velké Pavlovice. Thanks to the exploration conducted in The Ethnological Institute of the Czech Academy of Sciences in Brno as well as to the (re)search for the works on little queens in regions of Brno, Tišnov and Velká Bíteš, unknown sources have been found informing not only about the original shape of the custom (Šitbořice, Nenkovice) but also about the beginning of its second existence (Klobouky u Brna), in both cases reaching to 80s of 19th century. The aim of this study is to explore and analyse the above-mentioned sources – manuscripts and periodicals, literature or electronic information sources (more detailed information about the informers of collectors from birth registers, counting operates and from estate), materials concerning the folklore activities (personal fund of Z. Jelínková, data from the activities of children ethnographical or folklore groups Palavánek, Vonička and Krajčárek), memories of informers (Věteřov, Mikulov, etc.) in such way that the reader is provided with the missing and complex insight into Hanakian Slovak little queens.

Key words: little queens, annual custom, Pentecost, folklore movement, Hanakian Slovakia (regions of Hustopeče, Klobouky and Ždánice)

Das Königstochterfest in der Hanakischen Slowakei

Zusammenfassung

In der bisherigen Literatur machte Jakub Vrba auf das Begehen dieses Brauchs in Věteřov aufmerksam, Dušan Holý dann in Brumovice, Zdenka Jelínková in Násedlovice, Želetice/Nenkovice und Velké Pavlovice. Bei Nachforschungen im Ethnologischen Institut der tschechischen Akademie der Wissenschaften (Nebenstelle Brünn) und Recherchen für eine Arbeit über das Königstochterfest in den Regionen Brünn, Tišnov und Velká Bíteš fanden wir unbekanntes Quellen, die nicht nur über die ursprüngliche Form des Brauchs berichten (in Šitbořice und Nenkovice), sondern auch über seinen

Neubeginn (in Klobouky u Brna), die in beiden Fällen bis in die 80iger Jahre des 19. Jahrhunderts zurückreichen. Ziel des Beitrags ist es, die erwähnten Quellen (Handschriften und Periodika), Literatur, gegebenenfalls elektronischen Informationsquellen (nähere Angaben über die Informatoren der Sammler aus den Personenstandsregistern, Volkszählungen sowie aus Hinterlassenschaften), Unterlagen aus der Folklorebewegung (persönlicher Bestand von Z. Jelínková, Unterlagen von der Tätigkeit der ethnografischen Kindergruppen oder Kinderfolkloregruppen Palavánek, Vonička und Krajčárek) sowie Erinnerungen von Informatoren (Věteřov, Mikulov usw.) auszuwerten und zu analysieren, so dass sie dem Leser einen bisher fehlenden komplexen Blick auf das Königstochterfest in der Hanakischen Slowakei bieten.

Stichwörter: Königstochterfest, Jahresbräuche, Pfingsten, Folklorebewegung, Hanakische Slowakei (Gebiete um Hustopeče, Klobouky u Brna und Ždánice)